

Varlık Vergisi ve Aydın İlinde Uygulaması*

The Property Tax And Its Praticce In The City of Aydın

Serap TABAK**

Öz

1942 yılında II. Dünya Savaşı Dönemi'ndeki savaş kazançları, aşırı fiyat artışı ve enflasyondan yararlanarak büyük maddi kazanç elde edenler oldu. II. Dünya Savaşı nedeniyle 1 milyon erkek askere alındı. Türkiye'de üretim düştü. Devlet bütçe açığını ortadan kaldırmak için, büyük kazanç elde edenlerden, servetlerinin bir bölümünü devlete aktarmak amacıyla ve bir kez uygulanmak şartı ile Varlık Vergisi Kanunu çıkarıldı. Amaç, devletin savaş dolayısıyla altına girdiği yükün azaltılmasıydı. Günümüzde yapılan yayınlarda, Varlık Vergisi'nin sadece gayrimüslim halktan alındığı şeklinde aktarım yapılmaktadır. Fakat Aydın ilindeki uygulamanın da gösterdiği gibi, Anadolu kentlerindeki varlıklı Müslüman Türkler de bu vergiyi ödemişlerdir. Aydın'da Varlık Vergisi'ni ödeyenler arasında gayrimüslim bulunmadığı gibi, vergisini ödemeyip iş merkezlerine ve çalışma kamplarına sürgün edilen vergi mükellefi de bulunmamaktadır. Aydın'da Varlık Vergisi ödeyen Müslüman halk arasın da DP dönemi başbakanlarından Adnan Menderes de bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Varlık Vergisi, Gayrimüslim Halk, Müslüman Halk, Aydın İli, Başbakan Adnan Menderes

Abstract

In 1942, some Turkish citizens gained great benefits by the increasing inflation in the period of the World War II. 1 million men were under arms because of World War 2. Production in Turkey decreased. To eliminate the state budget deficit, the property tax was legislated on condition to be applied once in order to transfer a part of the wealth of people, who profited greatly of war, to the government. The goal was to reduce the load which the government was burdened because of the war. In recent studies, it has been stated that the property tax was collected only from non-Muslims. However, with this study on the city of Aydın, wealthy Turkish-Muslims in the cities of Anatolia, too, had paid this tax; and in Aydın, there were not any non-Muslims among the property tax payers. Adnan Menderes, the future prime minister of DP, was among the people who paid the property tax in Aydın.

Keywords: Property tax, Muslim people, non-Muslim, Aydın, Prime minister Adnan Menderes.

Giriş

Varlık Vergisi Kanunu'nun Çıkarılma Hazırlıkları

II. Dünya Savaşı sırasında Türkiye'nin mali durumu bozulmuştu. Maliye Bakanlığı tedavülde artan parayı olağanüstü bir vergi ile piyasadan çekmeyi düşündü. Bu amaçla Gelirler Genel Müdürlüğü 6 Ekim 1941 tarihli bir yazıyı

* Makalenin Geliş Tarihi: 27.03.2015 Kabul Tarihi: 13.11.2015

** Doç. Dr. Celal Bayar Üniversitesi, Demirci Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, Öğretim Üyesi, E-posta: bilge-358@hotmail.com

İstanbul Defterdarlığı'na gönderdi. Bu yazıda, II. Dünya Savaşı'nda Türkiye'den başka devletler harp masraflarını yüksek nispette alınan vergiler ile karşıladığı halde, Türkiye'de bu yola gidilmemiş olduğuna işaret edilerek, vergi sisteminde bir değişiklik yapılmasının bir zorunluluk olduğu belirtiliyordu. Bunun sonucu olarak aşırı kazanç sağlayanlardan yüksek bir vergi alabilmek için, en kısa sürede bir heyet kurulup, hazırlık yapılması istendi.

Gelirler Genel Müdürlüğü'nün isteği ile Maliye Müfettişi Faik Ökte, Maliye Müfettişi Mehmet İzmen ve Hesap Uzmanı Rasim Saydam'ın da yer aldığı bir heyet oluşturuldu. 1942 yılının Ocak ayından Temmuz ayına kadar çalışmalarını sürdüren bu heyet, inceleme sonucunu iki rapor halinde Maliye Bakanlığı'na sunmuştur. İstanbul Defterdarlığı'nın hazırladığı bu iki rapor, Maliye Bakanlığı tarafından olumlu karşılandı¹.

Dr. Refik Saydam Hükümeti, bir yandan olağanüstü bir vergi çıkarma yolunu ararken diğer yandan, basında böyle bir verginin çıkması için zemin hazırlıyordu. Tan gazetesinde, 1942 yılının ilk ayında *"kazançları artan müesseselerden bir vergi alınacaktır."* haberi çıkmıştır².

Maliye Bakanı Fuat Ağralı, bütçe konuşmasında olağanüstü bir verginin gerekli olduğunu anlatarak konuşmasına şöyle devam ediyordu: *"Sermayenin normal gelirden ziyade fevkalade ahval ve şeraitten faydalanarak elde edilen büyük kazançları yalnız normal zamanlara mahsus vergiye tabi tutmakla iktifa edilmesinin adalet icaplarıyla telif edilemeyeceği meydandadır."*³

Vatan gazetesinde Ahmet Emin Yalman *"Harp kazançlarından alınan vergi"* adlı makalesinde; harp zenginlerinin belirlenmesinde alışılmış yöntemlerin değil, fevkalade yöntemlerin uygulanmasını istemiştir.⁴ Bu sırada Zekeriya Sertel, *"Fevkalade kazançlar kanunu niçin çıkarılmıyor?"* adlı makalesinde *"harbin doğurduğu fevkalade şartlar içinde bu kanunun çıkması, harp yüzünden kazanılmış gayr-ı meşru servetlere karşı duyulan kini tatmin edecek, hükümetin mevkiini ve nüfusunu kuvvetlendirecek, ayrıca devlete bir gelir temini yaratacaktır."*⁵ sözleriyle bu kanunu desteklemiştir.

Varlık Vergisi hakkında, basında hararetli makaleler çıkarken hükümetin tam da bu konu üzerinde dikkatini yoğunlaştırdığı bir sırada, Başbakan Dr. Refik Saydam 7-8 Temmuz 1942 gecesi geçirdiği kalp krizi sonucu vefat etti. Yerine atanan Şükrü Saraçoğlu, 9 Temmuz 1942'de yeni hükümeti kurmuştur.⁶ Birinci Saraçoğlu Hükümeti'nin yaptığı düzenleme sonucunda İstanbul Defterdarlığı'na Faik Ökte getirilmiştir.⁷ Bu sırada hükümet defterdarlara gizli

1 Faik Ökte, Varlık Vergisi Faciası, İstanbul, 1951, s.43-44.

2 Tan, 14 İkinci Kanun 1942, 17 Mayıs 1942.

3 Vatan, 26 Mayıs 1942.

4 Vatan, 29 Mayıs 1942.

5 Tan, 30 Mayıs 1942, 11, 12 Haziran 1942.

6 Demiral 1973, 77.

7 Faik Ökte, 12 Eylül 1942 'de İstanbul defterdarı oldu.

kaydı ile bir genelge gönderdi. Bu genelgede, “*harp ve ihtikâr nedeniyle kazanılan fevkalade kazançların vergilendirilemediği, bu sebeple ekaliyetlerin bilhassa büyük servetler iktisap ettikleri belirtildikten sonra, piyasada acele tetkikat yaparak kimlerin bu şekilde fevkalade kazanç temin ettiğinin tespiti, ayrıca, ekaliyetlerin ayrı bir cetvelde gösterilmesi*” isteniyordu.⁸

Hükümet, ilgili birimleri aracılığıyla vurguncuları tespit etmeye çalışırken, basında vurgunculuk konusunda makaleler yayınlamağa devam etmiştir. Vatan gazetesinden Cemal Bardakçı; “*Vurguncular nasıl yok edilir? Vurguncu çeteleri İstanbul’a göç etmiş*” başlıklı makalesinde vurguncuları idam cezasının bile korkutamayacağı belirtmekte idi.⁹ Yine aynı gazetede isimsiz olarak yayınlanan “*Vurguncu kime derler?*” adlı makalede “*Beş defa ihtikâr suçu ile mahkemeye verilen adam vurguncu değil de, kim vurguncudur?*” diye soruluyordu.¹⁰

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, 1 Kasım 1942’de TBMM’nin yeni toplantı dönemini açarken yaptığı konuşmasında vurgunculuk konusuna da temas ederek; “*Şuursuz bir ticaret havası, haklı sebepleri çok aşan bir pahalılık belası, bugün vatanımızı ızdırıp içinde bulunduruyor. Bu halin umumi harpten doğan kendi hususi şartlarımızla ilgili sebeplerini ve çarelerini Cumhuriyet Hükümeti sizin yüksek nazarlarınıza etraflıyla serip anlatacaktır. Eminim ki millet ve memleketin hayrına olan en isabetli tedbirleri bulacaksınız.*”¹¹

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’nün bu konuşmasından güç alan Başbakan Şükrü Saraçoğlu, Maliye Bakanı Fuat Ağralı ile görüşerek; bir defaya mahsus olmak üzere, büyük şirketlerden, fabrikalardan ve özellikle azınlıklardan vergi alınması önerisinde bulundu. Fuat Ağralı önce öneriyi kabul etmek istemedi. Ancak, Cumhurbaşkanı’nın da aynı görüşte olduğunu öğrenince kabul etmek zorunda kaldı. Ağralı’nın bakanlık ileri gelenleri ile fevkalade vergi konusunda yaptığı görüşmelerden sonra, bu yoldaki bir davranışın gerek Türkiye, gerekse dünya kamuoyunda hiç de olumlu bir etki yapmayacağı ortaya çıktı.¹²

Maliye Bakanlığı’nda fevkalade vergi ile ilgili olarak olumsuz bir hava estiği açıktı. Bakanlıktaki olumsuz havaya rağmen, Başbakan Şükrü Saraçoğlu, ülkenin mali durumunu göz önünde bulundurarak fevkalade vergi çalışmalarının son aşaması olan basın toplantısını Ankara’da yaptı. Bu toplantıya Tan gazetesinden Sabiha Sertel, Vakit gazetesinden Hakkı Tarık Us ve Akşam gazetesinden Necmeddin Sadak katıldı. Gazetecilerin gerek yolculuk gerekse toplantı sırasında yaptıkları konuşmalardan fevkalade verginin konulması konusunda farklı görüşte oldukları anlaşılıyordu.¹³

8 Ökte 1951, 47; Akar 1988, Y:1, S.1, s.50.

9 Vatan, 9 Birinci Teşrin 1942.

10 Vatan, 17 Birinci Teşrin 1942.

11 TBMM.Z.C.28. D.6, İ.C: 4.

12 Karkuş 1977, 65.

13 Sertel, 1987, 232-233.

Varlık Vergi'sinin Büyük Millet Meclisi'nde Görüşülmesi ve Çıkarılması

Varlık Vergisi Kanun Tasarısı Hazırlama Komisyonu'nda başta, Başbakan Şükrü Saraçoğlu olmak üzere, Maliye Bakanı Fuat Ağralı, Müsteşar Esat Tekeli ve Teftiş Kurulu Başkanı Şevket Adalan da bulunuyordu. Varlık Vergisi Kanun Tasarısı, 9 Kasım 1942 tarih ve 6/4067 sayılı ile Başbakanlık tarafından Meclis Başkanlığı'na sunuldu.¹⁴ Kanun tasarısı meclise sevk edilmeden önce Cumhuriyet Halk Fırkası Meclis Grubu'nda ele alındı ve tasarı üzerinde hararetli görüşmeler yapılmıştır.¹⁵

Meclis Grubu Komisyonu'nda üye olan Faik Ahmet Barutçu kanun ile ilgili görüşmeleri şöyle anlatıyor: *"Kanun taslağı, Bütçe, Adliye, Maliye ve İktisat komisyonlarından seçilen üyeler ile Maliye Bakanı Fuat Ağralı ve Başbakan Şükrü Saraçoğlu'nun katıldığı bir toplantı da görüşülmeye başlandı. Komisyondan çıkan Varlık Vergisi Kanun Tasarısı, Meclis Başkanı Şemsettin Günaltay'ın başkanlığında toplanan mecliste 11 Kasım 1942'de görüşülmeye başlandı."*¹⁶ Bu kanun mali bir kanun olmasına rağmen kanunu daha çok Şükrü Saraçoğlu savunuyordu. Ondan sonra söz alan İstanbul Milletvekili Ali Rana Tarhan da hükümeti Varlık Vergisi konusunda desteklediklerini söyleyerek *" iyi tatbikle muvaffak olacaklarına itimat ederiz."* dedi.

Manisa Milletvekili Refik Şevket İnce; Varlık Vergisi Kanunu'nun geç kaldığına dikkat çekerek, hükümeti böyle bir teşebbüsünden dolayı kutladı. Bursa Milletvekili Muhiddin Baha Pars, ihtikâr yapmanın, rüşvet ve hırsızlık yapan memurun da mutlaka cezalandırılmasını istedi. Hükümeti Varlık Vergisi Kanunu'ndan dolayı tebrik etti.¹⁷

İstanbul Milletvekili Kazım Karabekir, vergiyi servet sahibi olanlar değil aşırı kazanç sahibi olanlar vereceğinden, kanunun adını "Aşırı Kazanç Vergisi Kanunu" olarak değiştirilmesini önerdi.¹⁸ Konuşmacı ayrıca Varlık Vergisi Kanun'a paralel olarak bazı tedbirlerin de alınmasını istedi. Çünkü bu vergiyi veren bazı kimselerin verdikleri parayı telafi etmek için, fiyatları arttıracaklarına dair kaygısı vardı. Nitekim 60.000 bin lira vergi ödeyen Jirayir Terziyan'ın İbrahim Başaran ile yaptığı konuşmada, ödediği Varlık Vergisini, sattığı malın fiyatını yükselterek karşılayacağını söylemesi, Kazım Karabekir'in bu konuşmasını onaylar niteliktedir.¹⁹

Varlık Vergisi'nin İçeriği

17 maddeden oluşan Varlık Vergisi Kanunu, 12 Kasım 1942'de Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girdi.²⁰ Varlık Vergisi Kanunu için, Çetin Yetkin, *"Varlık*

14 Koçak 1988, 369.

15 Ökte 1951, s.53.

16 Barutçu 1977, 263-264; Ayın Tarihi, 108, (1-10 İkinci Teşrin 1942), Ankara, 1942, s.9.

17 TBMM. Z.C. C: 28,D: 6, İç: 4, Celse: 2, (11.11.1942), Ulus, 12 İkinci Teşrin 1942.

18 Millet, Y:1, S:1, 1. Kanun 1942, s.250 de "Varlık Vergisi" adlı makale de, Varlık Vergisi Kanunu'na " Milli Varlık" ve " Milli Korunma" vergisi demenin doğru olacağı belirtiliyor.

19 Vatan, 17 Birinci Kanun 1943.

20 T.C. Resmi Gazete, 12 İkinci Teşrin 1942; Ulus, 21 Mart 1943; 17 İkinci Teşrin 1942; Vatan, 13

Vergisi uzun süredir Cumhuriyet Halk Partisi'nde oluşa gelen düşünsel çerçevenin bir sonucudur." diye yorum yaparken²¹, Kemal Karpat ise, "birkaç saat görüşmeden sonra kanunun kabul olunduğunu belirtmiştir.²² Varlık Vergisi oylamasına katılmayan Celal Bayar ise, verginin meclisten çok çabuk çıktığını Erzincan konuşmasında şu sözleri ile belirtiyordu: "Varlık Vergisi gibi memlekette mali, iktisadi, hatta içtimai sarsıntılar yaratmak istidadı taşıyan çok mühim bir kanun meclisten on iki saatte geçirilmiştir."²³

Varlık Vergisi'nin içeriğini verginin mimarı olan Başbakan Şükrü Saraçoğlu şöyle açıklıyordu: "Varlık Vergisi başlıca üç kaynaktan para toplayacaktır. Bu kaynaklar ehemmiyet sırasına göre, tüccarlar, emlak ve akar sahipleri, büyük çiftçilerdir. Harp yıllarında en fazla parayı büyük tüccarlar kazandığı için bu verginin en büyük yükünü tabi olarak onlar taşıyacaktır. Esasen, nevilere, sınıflara ve zümrelere ayrılmış bulunan, verdikleri vergi ve yaptıkları iş malum olan bu sınıf mensupları hakkında, kazandıkları paraların komisyonca takdir edilen bir kısmını vergi olarak istemekte tereddüt edilmiyor. Beş yüz liradan aşağı bir mükellefiyet teklif edilmediğine göre, fakirler ve zayıflar bu vergiden tamamen muaf tutuldu.

İkinci kaynak hanlar hamamlar ve apartmanlardır. Bunların sahipleri Varlık Vergisi ile mükellef kılındı. Yalnız aldıkları kira yekûnu 2500 lirayı geçmezse, bunlar içinde mükellefiyet yoktur. Fakat bu miktarı geçiyorsa, bunlar komisyonlarca tayin edilen bu vergiyi ödemeye mecburdur.

Üçüncü matrah ise, büyük çiftçilerdir. Büyük çiftçilerden maksat 500 lirayı hiçbir işine hanelerinden verebilecek çiftçilerdir. Bunlar mükellefiyettir. Bu mükellefiyet hiçbir zaman bir çiftçinin varlığının yüzde beşini geçmeyecektir."

Vergilerin şahıslara göre miktarını altışar kişilik komisyonlar tespit edecektir. Bu komisyonlara vali veya kaymakamlar başkanlık edecek, defterdar veya mal müdürleri maliyeyi temsil edecektir. Geri kalan dört üye ise, halk tarafından Belediye, Ticaret Odası ve Ziraat Odası üyeleri arasından seçilecektir. Ziraat ve Ticaret odası üyeleri kendi sahalalarına giren mükelleflerin vergisi belirlenirken komisyona iştirak edeceklerdir. Komisyonların verdiği karar kesin ve nihaidir."²⁴

Varlık Vergisi'nin tespiti ve tahsili için geniş zaman bırakılmadı. Çünkü bu işi para kuvveti ile suistimal edecek mükellef çıkabilirdi. Bu sebepten, verginin tespiti ve ilanı için on beş gün, tahsili için de on beş gün süre tanındı. Normal tahsilat müddetini takip eden ilk haftada % 1, ikinci haftada ise % 2 cezalı tahsilat yapılması şart koşuldu.

İkinci Teşrin 1942; Cumhuriyet, 23 Birinci Kanun 1942; Tan, 17 Birinci Kanun 1942.

21 Yetkin 1983, 213.

22 Karpat 1967, 104.

23 Vatan 25 Mart 1948; I,Şahingiray 1956, 226.

24 Cavid 1942, 1-10.

Vergi borcunu ödemeyenler için, bir taraftan Tahsili Emval Kanunu²⁵ harekete geçirilirken, diğer taraftan önce toplama kamplarına, daha sonra da kafiler halinde iş merkezlerine sürgün edilmesi ve burada amele teşkilatında çalıştırılması öngörülüyordu. Bu müeyyideler hem işçi tedarikini hem de para tahsilini kolaylaştırıcı yollar olarak görülmüştür.

Varlık Vergisi'nin Amacı

Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan ve umduklarını bulamayan devletler yeni bir bloklaşma çabası görüşmeler, 1 Eylül 1939 sabahı Alman ordularının Polonya topraklarına girmeye başlaması ile alevlendi ve Avrupa'da İkinci Dünya Savaşı başladı.²⁶

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye askeri, mali, iktisadi ve içtimai olarak nasıl bir durumdaydı? Bu durumu anlamak için II. Dünya Savaşı yıllarının gelir ve giderlerine bakmakta yarar vardır²⁷:

Yıllar	Gelir (Milyon TL)	Gider (Milyon TL)
1938	322	296
1939	389	380
1940	550	516
1941	648	545
1942	978	913

İkinci Dünya Savaşı'nın ilk yıllarında Türkiye, denk bütçe ile idare ediliyordu. Ancak, savaş ekonomisi uygulandığı için masraflar günden güne fevkalade artmıştır. Türkiye'nin II. Dünya Savaşı boyunca, olağanüstü gelir ve giderleri şöyleydi:²⁸

Yıllar	Olağanüstü Gelir (Milyon TL)	Olağanüstü Gider (Milyon TL)
1939	113	112
1942	405	427
1944	344	423

Tablolarda görüldüğü gibi, Varlık Vergisi'nden evvel giderlerde hızlı bir büyüme göze çarpmaktadır. Bu fevkalade gidere karşı yeni gelir temin etmek için konulan Varlık Vergisi, hem halkta hem mecliste tepkiye yol açıyor ve bu durumda hükümet bazen çok zor durumda kalıyordu. Bu durumu, Yakup

25 Erginay 1986, 145; *Tahsil-i Emval Kanunu Talimatnamesi*, İstanbul, 1934, s.13. Tahsil-i Emval Kanunu, 5 Ağustos 1909'da vasitasız vergilerin tahsilini temin için tanzim edilmiş; 1950 yılında dönemin ihtiyaçlarına cevap veremediği için kaldırılmıştır.

26 Armaoğlu 1986, 304.

27 T.C. 1944 Yılı Hazine Genel Hesabı, 1946, s.26.

28 T.C. 1944 Yılı Hazine Genel Hesabı, 1946, s.26-27.

Kadri Karaosmanoğlu, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye; “ *Siz iradesini kaybetmiş bir Meclis, nereye gittiğini bilmez bir parti ve ne yapacağını şaşırılmış bir hükümetle, bu memleketi ne siyasi ne iktisadi bakımdan düzene koyamazsınız*” diyerek gözler önüne seriyordu.²⁹

Varlık Vergisi'nin baş mimarı Şükrü Saraçoğlu, C.H.P.' nin müstakil grup toplantısında vergiyi: “ *Bu kanun aynı zamanda bir devrim kanunudur. Bize ekonomik bağımsızlığımızı kazandıracak bir fırsat karşındayız. Piyasaya egemen olan yabancıları ortadan kaldırarak, Türk piyasasını Türklerin eline vereceğiz*” diyerek savunuyordu.³⁰

II. Dünya Savaşı yıllarında (1939-1945), Türkiye'nin genel bütçesinde gelir ile toplam fiili harcama arasındaki gelirin aleyhine büyüyen bir fark vardır. Hükümet, 1942 yılında bütçeyi 194 milyon olarak tasarlamasına rağmen, yılsonuna kadar 913 milyon lira harcama yapmak zorunda kaldı.³¹ Bütçedeki bu anormal açığı kapatmak için, 11 Kasım 1942'de Varlık Vergisi kabul edildi.³²

Tedavüldeki para miktarının olağanüstü artması, ekonomi için büyük bir yara olduğu gibi, doğal olarak paranın da değerini düşürüyor, hayat pahalılığına sebep oluyordu. Varlık Vergisi uygulamasının amaçlarından biride tedavüldeki paranın bir kısmının çekilerek hayat pahalılığının önlenmesiydi. Bu durumu en iyi yansıtan altın fiyatlarıdır. 1938 yılına kadar, altın fiyatları normal bir artış kaydederken, bu yıldan sonra aşırı ve dengesiz bir yükselme göstermiştir.

Cumhuriyet gazetesinde çıkan, “ *Varlık Vergisi'nin içtimai sahadaki derin önemi*” başlıklı makalede ise; “*bu vergi yurttaşların sırtındaki özveri yükünü mümkün meretebe herkese bir ölçüde dağıtmak amacı güdülerek yola çıkıldı*”³³ ifadeleri yer alırken Tan gazetesinde Zekeriya Sertel, “ *Varlık Vergisi* ” adlı makalesinde; “*Vatandaşlarımızın bir kısmını cepheye alırken bir kısmını da imtiyazlı bir durumda bırakmak, en basit içtimai adalet prensiplerine uymayan bir garibedir. Varlık Vergisi içtimai adalet duygusunun bir ifadesidir.*” diyordu.³⁴

Ahmet Emin Yalman'a göre, Varlık Vergisi'nin iktisadi, mali ve içtimai amacı olduğu kadar, siyasi bir amacı da vardır. Çünkü bu vergi hiçbir ölçü tanı-mıyor. Nazi usullerini taklit yolu ile azınlıkları eziyordu.³⁵

Varlık Vergisi Kanunu'nun Uygulanması

Varlık Vergisi Komisyonlarının Oluşturulması ve Vergi Belirleme Yöntemleri

11 Kasım 1942'de Varlık Vergisi Kanunu TBMM'de görüşülerek kabul edildi. Bu kanunun yedinci maddesine göre komisyonlar, mükelleflerin vergisini belirle-

29 Karaosmanoğlu 1984, 186.

30 Barutçu 1977, 263; İkinci Dünya Savaşı Gazetesi, (Güneş Gazetesinin eki), Eylül, 1989, s.49.

31 Baydar 1978. S.74-78.

32 Berkman ve Tülbenç 1944, 133.

33 Cumhuriyet, 17 Birinci Kanun 1942.

34 Tan, 17 Birinci Kanun 1942.

35 Yalman 1970, III; 375.

mek üzere her il ve kaza merkezinde vali veya kaymakam başkanlığında toplanacaktı.³⁶ Komisyonunda maliyeyi defterdar veya mal müdürü temsil edecekti. Ticaret odası, ziraat odası ve belediyeden seçilecek ikişer üye de komisyonun çalışmalarına katılacaktı.³⁷

Varlık Vergisi'nin uygulandığı merkezin büyüklüğüne göre birden fazla komisyon kurulabilecekti. Mesela, İzmir ve İstanbul'da üçer komisyon kurulmuştu.³⁸ İzmir'de ilan edilen ilk Varlık Vergisi listelerine göre; İzmir merkezde 2.798 mükellefe, 25.057.500 lira, kazalarda ise, 1779 mükellefe 1.890.260 lira vergi borcu çıkarıldı. İlk listede 115 Müslim, 174 de gayrimüslim vergi vermekle yükümlü tutuldu. İzmir'de ilan edilen ikinci listeye göre ise; 41 Müslim ve 19 gayrimüslim vergi vermekle yükümlü tutuldu. İzmir'de son ödemelerle beraber tahsilat 24.635.000 liraya ulaştı. Kazalarda ise vergisini ödemeyen mükelleflere karşı, Tahsil-i Emval Kanunu harekete geçirildi. İzmir ve kazalarda 14 mükellef vergisine itiraz ederek, Meclise dilekçe verirken, 345 hizmet erbabı ve seyyar satıcıya ait 176.000 lira vergi 4501 sayılı kanun gereğince silindi. Ayrıca, 21 mükellef askerde olduğu için terhis sonunda vergisini ödeyecekti. Böylece, İzmir'de tahsilat % 78 olarak gerçekleştirildi.

İstanbul Defterdarlığı'nca ilan edilen ilk listelere göre, vilayette 61.673 mükellef, toplam 345.586.172 lira vergi ödeyecekti. 6-7 Mart 1943'de, defterdarlık ikinci listeyi yayınladı. Bu listedeki mükelleflerle beraber, İstanbul'da 62.675 mükellef toplam 349.988.922 lira vergi ödemekle yükümlü tutuldu. İstanbul'da tahsilat, 1943 yılının Haziran ayında, 183 milyon liraya ulaştı. Bu miktar gündün güne yükselirken bazı hata ve tekrarlar dolayısıyla indirimler yapıldı. Vergi ödeyemeyeceğini bildiren hizmet erbabı ve seyyar satıcılarının vergisi 4501 sayılı kanun gereğince çıkarıldı. Bu kanuna göre, İstanbul'da, 22.629 mükellefin 11.769.308 lira vergisi silindi.³⁹

Ticaret Odası bulunmayan merkezlerde, belediye tarafından yine ticaret erbabından olmak üzere iki üye seçilecekti. Ziraat odası bulunmayan yerlerde ise, yine belediyelerce ziraattan anlayanlar arasında seçilecek iki üye komisyona katılacaktı. Temsilcilerinden oluşan 6 kişilik "Karma Komisyon" mükelleflerin vergi miktarını belirleyecekti.⁴⁰ Bu komisyonlar oluşturulurken üyelerin belirlenmesi konusunda bazı aksaklıklar ortaya çıktı. Üyelerin belirlenememesi komisyonların zamanında işe başlamasını engellemiştir. Bu tür zorluklara rağmen oluşturulan komisyon, kararlarını genellikle çoğunluğa dayanarak verdi. Şayet oylamada eşitlik hâsil olursa, başkanın oyunu kullandığı taraf tercih edilecekti.⁴¹

36 Maliye Mecmuası, 7, 26, 1942, 662.

37 T.C. Resmi Gazete, 12 İkinci Teşrin 1942.

38 Ökte 1951, 94; Ticaret, 14 İkinci Teşrin 1942.

39 Güçlü 1990, 33-50.

40 Aydemir 1979, II; 229.

41 TBMM.Z.C., C.28, D.6, İç:4 (11.11.1942)

Devlet ve özel teşebbüs komisyonlar, görevlerinin nazikliğinin şuurunda olarak mükelleflere aldıkları direktifler doğrultusunda vergi koydular.⁴²

Varlık Vergisi, Meclis'te kabul edilmeden önce, Maliye Bakanlığı'ndan gelen talimatname üzerine kazanç yükümlüleri ile ilgili listeler hazırlanmıştı.

Mükellefler, İrat ve Servet Vergileri Müdürü Mehmet İzmen'in teklifi üzerine Müslim, gayrimüslim diye iki gruba içine girdiler. Bir tarafta Roma-Berlin Mihveri, diğer tarafta ise, Müttefik Birliği kuruldu. İki blok arasına ayrıldı. Daha sonra bu gruplara Dönmeler ve Ecnebler grubu da eklendi.⁴³

Varlık Vergisi Kanunu, Meclis'te kabul edildikten sonra, yedinci maddedeki ilgililer tarafından komisyonlar oluşturuldu. İstanbul komisyonlarında çalışan görevlilerin bir kısmı eski İttihatçılardan bir kısmı ise C.H.P. üyelerindendi. Komisyonlar herkes için fiş düzenlemeye başladı. Banka hesapları, parti teşkilatının raporları, Milli İstihbarat raporları ve maliye müfettişlerinin tahmini ışığında hazırlanan listeler, komisyonlar tarafından benimseniyordu.⁴⁴

Varlık Vergisi, miktarının belirlenmesinde vali ve kaymakamlarda etkili oldu. Çünkü komisyon başkanları buldukları bölgelerde en yüksek vergiyi alabilmek için adeta yarış halindeydiler.⁴⁵ Bazı yerlerde de bunun aksi yapılıyordu. Mesela, İstanbul Valisi Lütfü Kırdar, mükelleflerin vergisini düşürmek için çalışıyordu. Bu amaçla Ankara'ya yaptığı ziyarette beyannameli müslim, beyannameli gayrimüslim gruplarının vergisini %10, gazete sahiplerinin vergisini ise asgari hale indirdi. Birkaç gayrimüslim doktor hariç diğer doktorların vergisini müslim muamelesine tabi tutturdu.⁴⁶

Mükelleflerin hangi oranda vergilendirileceği ateşli tartışmalara yol açtı. Gayrimüslim grubundan Müslim grubuna en az iki, en çok üç misli vergi alınacağı belirlendi. Müslim grubu ise kazanç vergilerinin bir ila üç misli vergi verecekti. Ankara'dan gelen talimatname ile gayr-ı müslim grubunun vergisi 5-10 misli arttırıldı. Yine ilgili talimatname ile hizmet erbabı ve seyyar ticaret yapanlar da gayrimüslim grubunun içine alınmıştır. Hizmet erbabı ve seyyar satıcılara ait vergiler hem takip edilmedi hem de hiçbir mükellef vergilerini ödemedikleri için iş merkezine sevk edilmedi. Ankara'nın emri ile Dönmeler grubunun vergisi, Müslim grubuna göre iki misli olarak tarh edildi.⁴⁷

Mükelleflere, Varlık Vergisi, maliye müfettişleri tarafından tamamen keyfi, taktiri ve tahmini olarak belirleniyordu. Müfettişler arasında geçen şu konuşma bu durumu açıklar niteliktedir: "*Ne kadarlıktır?, Beşyüz bin, milyonluk.,*

42 İzmir Ticaret ve Sanayi Odası Mecmuası, Yıl: 17, 14 İkinci Teşrin 1942,s.11-12.

43 Ökte 1951, 48.

44 Dilipak 1984, 95.

45 Koç 1984, 69.

46 Ökte 1951, 84.

47 Ökte 1951, 77,78-85.

Ne biliyorsun?, Sen ne biliyorsun?, Ortalama bir rakam git.” diyerek bir mükellefin vergisini belirliyorlardı.⁴⁸ Milli Şef Dönemi’nde, Başbakan Şükrü Saraçoğlu tarafından hazırlanıp uygulamaya konulan Varlık Vergisi, böyle yöntemlerle belirleniyordu. Bu tarzda belirleme bazen çok büyük yanlışlıklara sebep oluyordu.

Varlık Vergisi’nin Aydın İlinde Uygulanması:

Aydın ilin deki varlık vergisi mükelleflerinin vergisini belirlemek üzere Aydın valisi başkanlığında toplandı.⁴⁹ Aydın Varlık Vergisi komisyonun da maliyeyi defterdar veya mal müdürü temsil edecekti. Ticaret odası, ziraat odası ve belediyeden seçilecek ikişer üye de komisyonun çalışmalarına katılacaktı.⁵⁰ *Aydın ili Varlık Vergisi Komisyonu, vilayet genelinde 950 mükellefe toplam 1.381.619 lira vergi tahakkuk ettirildi.*⁵¹ Aydın’da, devletin aldığı karara uygun olarak, Varlık Vergisi’nin tespiti ve tahsili için geniş zaman bırakılmadı. Çünkü bu işi para kuvveti ile suistimal edecek mükellef çıkabilirdi. Bu sebepten, verginin tespiti ve ilanı için on beş gün, tahsili için de on beş gün süre tanındı. Normal tahsilat müddetini takip eden ilk haftada % 1, ikinci haftada ise % 2 cezalı tahsilat yapılması şart koşuldu.

Aydın ilinde Varlık Vergisi ödeyecek mükelleflerin adları 12 Kasım 1942 günü Hükümet Konağı’nda Maliye Dairesi ile Ramazan Paşa Camii’nin duvarlarına asılmıştır.⁵² Buna göre Aydın merkez ve kazalardaki mükelleflerin vergi miktarları ve isimleri şöyleydi:⁵³

Kazası	Mükellef adedi	Lira
Aydın merkez	299	632.362
Bozdoğan	123	79.000
Karacasu	35	84.400
Nazilli	180	271.205
Söke	172	205.752
Çine	141	108.900
Yekun	950	1.381.619

Aydın’da Varlık Vergisini vermekle mükellef olanlar içinde, vergi miktarına itiraz edenler olmuştur. Örneğin Aydın merkezde ilk ödemeyi yapan Tüccar Raif Karadeniz kendisine tarh edilen vergiyi az bulduğunu bildirdi.⁵⁴

48 Ökte 1951, 75-76.

49 Maliye Mecmuası, 7, 26, 1942, 662.

50 T.C. Resmi Gazete, 12 İkinci Teşrin 1942.

51 T.C.1942 Senesi Hazine Hesabı Umumisi, (Basım Yeri Yok) 1944, s.657; Yeni Piyasa, 12 Birinci Kanun 1942.

52 Aydın Gazetesi, 13 Kasım 1942; Yeni Piyasa, 12 Birinci Kanun 1942.

53 Aydın Gazetesi, 13 Kasım 1942; Ulus, 12 Birinci Kanun 1942; Tan, 17 Birinci Kanun 1942.

54 Tan, 17 Birinci Kanun 1942.

Varlık Vergisi borcunu ödemeyenler için, bir taraftan Tahsili Emval Kanunu⁵⁵ harekete geçirilirken, diğer taraftan önce toplama kamplarına, daha sonra da kafiler halinde iş merkezlerine sürgün edilmesi ve burada amele teşkilatında çalıştırılması öngörülüyordu. Bu müeyyideler hem işçi tedarikini hem de para tahsilini kolaylaştırıcı yollar olarak görülmüştür. Ancak, Aydın ilin de Varlık Vergisini ödemeyen mükellef bulunmamaktadır. Bu nedenle, Aydın'dan toplama kampına ve iş merkezlerine sürgün edilen mükellef olmamıştır. Çünkü Aydın'daki vergi mükelleflerin büyük kısmı mallarını yok pahasına satarak bu vergiyi ödemişlerdir.

Aydın Merkez kazasındaki 5000 lira ve 5000 liradan yukarı Varlık Vergisi mükellefleri şunlardır:⁵⁶

Lira	Adı ve Soyadı:
5000	Salih Albayrak
5000	İsmail Hakkı Başlı
1.000	Rahmi Filibeli ve kardeşleri
6.000	Ahmet Dumancı
25.000	Hayrettin Bosnalı ve kardeşleri
10.000	Salih İnceci ve oğulları
25.000	Ali Eginli vereseleri
12.500	Muharrem Salçı
25.000	Eyüp Şahin ve kardeşleri
15.000	Ekrem Çiftçi ve kardeşleri
10.000	Ekrem Çiftçi
8.000	Avukat Reşat
40.000	Mevlüt Uslu
5.000	Fevzi Germen
10.000	Ahmet Çayırılı ve şerikleri (Umurlu)
12.500	Ahmet Çayırılı (Umurlu)
12.500	Rifat Nuri Çörüşlü
25.000	Hilmi Yıldırım (Ortaklar)
25.000	İzzet Aydınlı (İncirliova)
7.000	Bekir Helvacı (Germencik)

55 Erginay 1986, 145; *Tahsil-i Emval Kanunu Talimatnamesi*, İstanbul, 1934, s.13. Tahsil-i Emval Kanunu, 5 Ağustos 1909'da vasitasız vergilerin tahsilini temin için tanzim edilmiş; 1950 yılında dönemin ihtiyaçlarına cevap veremediği için kaldırılmıştır.

56 Aydın Gazetesi, 13 Kasım 1942.

13 Kasım 1942 tarihli Aydın gazetesinde Varlık Vergisini ödeyeceklerin isimleri yayınlandıktan sonra, 17 Kasım 1942 tarihli Aydın gazetesinde Aydın ilinde Varlık Vergisini ödeyenlerin isimleri diye ek bir liste daha yayınlanmıştır :⁵⁷

LİRA:	ESAMİSİ:
12.500	Ahmet Sarı
4.000	Hilmi Yazıcıoğlu
1.000	Şerif Pehlivan
1.000	Raif Günaydın
1.500	Danışmendli Şerif Ali
500	Nail Ergün
2.000	Tevfik karısı Bayan Murat
1.000	Köşklü Nuri
500	Köşklü Fuat
1.000	Köşklü Tekeli İsmail
2.000	Ali Vehbi Küçük boyacı
500	Aydın Palaslı İsmail Hakkı
1.700	Aydın Milli Bankası
12.500	Muharrem Salcı Keresteci
1.000	Kasap Kozalaklı Mustafa Çavuş
10.000	Ekrem Çiftçi
1.000	Orhan Çiftçi
750	Fazıl Köprülü
500	Ethem Menderes
500	Raif Fevzi Aydoğdu
500	Güzelhisar'dan Molla Halil oğlu Mehmet Yalçın
500	Kemer mahallesinden kahveci Vehbi
1.500	Ortaklardan İbrahim Karaca
500	Adalı oğlu Mustafa
500	Sabuncu Burdurlu Ali Usta
750	Osman Gedik Şakiroğlu
3.000	Bakırcı Ali Usta
2.500	Boyacı ali ve oğlu Mustafa
1.500	Karanfilaki Mustafa
1.500	Keresteci Ömer Lütfü
1.000	Ova Eymiri köyünden Çolak Kadir
500	Hilmi ve Talat Çerçi

500	Mustafa Akçay
4.000	Rahmi Filibeli
1.500	Halim Aysin
5.000	Manifaturacı Hasan Pehlivanoglu
3.000	Adnan Menderes Aydın Saylavı
500	Doktor Halil
750	Nuri Salcı
25.000	İzzet Ayaydın ve evlatları
10.99.50	Yekûn

3 Şubat 1943 günü, Varlık Vergisi Kanunu'nun 7.maddesi gereğince birinci yazımında unutulmuş namlarına vergi tarh edilmeyen Aydın merkez kazası dâhilin de 190 kişiye daha Aydın Varlık Vergisi komisyonunca 121.181 lira Varlık Vergisi konmuştur. Listeler 3 Şubat 1943 günü Maliye Dairesi Salonu ile Ramazan Paşa Camii duvarına asılmıştır. Bu mükelleflere tarh edilen Varlık Vergisi'nin azami miktarı 2000 liradır. Tediye müddeti on beş gün olup, bu müddetin hitamında birinci hafta sonunda %1 ve ikinci hafta sonunda % 2 zammı ile tahsil olunacaktır.⁵⁸

Aydın ilinde dikkatimizi çeken diğer bir özellik de Varlık Vergisini ödeyen gayr-i müslim mükellefin bulunmaması ve vergi mükelleflerinin tamamının Müslüman Türklerden oluşmasıdır. 1950-1960 döneminde Türkiye'de başbakanlık yapan ve 1942-1943 yıllarında C.H.P. Aydın Saylavı olan Adnan Menderes de 3000 lira Varlık Vergisi ödemiştir.

Nafia Vekâleti borçlarını ödeyemeyen Varlık Vergisi mükelleflerinin valilik tefrik etmeksizin Kars-Sivas yolunda çalıştırılması kararlaştırılmıştır. İskân, iâşe ve mevsime göre çalışma imkânlarını tespit etmek üzere Nafia Vekilliği tarafından bu bölgeye bir heyet gönderilmiştir. Mükellefler bir dağıtma merkezine zabıta tarafından sevk edilecek ve oralarındaki nafia bürolarına teslim edileceklerdir. Her valilikte yola çıkacak ilk kabileler doğrudan Aşkale'ye gönderilecektir. Nafia işleri için lüzumlu miktarda Aşkale'de toplandıktan sonra, Erzurum'a daha sonra Erzincan'a sevkîyat yapılacaktır.⁵⁹

İlk listede tahakkuk eden 1.388.117 lira Varlık Vergisi'nden 31 İkinci Kanun 1943 akşamına kadar olan tediye 1.276.353 liradır. Bakiye kalan 111.764 lira tarh edilmesi icap eden kısımlar olduğundan vilayette tarh edilmeyen vergi kalmayacaktır.⁶⁰ Aydın vilayeti birinci listeden 1.381.619 lira, ikinci listeden de 121.181 lira olmak üzere toplam 1.502.800 lira varlık vergisi vermekle yükümlü tutuldu.⁶¹

58 Aydın Gazetesi, 4 Şubat 1943.

59 Aydın Gazetesi, 26 İkinci Kanun 1943

60 Aydın Gazetesi, 4 Şubat 1943.

61 Tan, 9 Şubat 1943.

Sonuç

1939-1945 yılları arasında II. Dünya Savaşı yıllarında savaşa giren ve girmeyen bütün devletler mali, iktisadi ve sosyal sıkıntı içine düştüler. Devletler, bu sıkıntılarını gidermek için olağanüstü tedbirlere başvurular. II. Dünya Savaşı'na girmeyen Türkiye'de de Başbakan Şükrü Saraçoğlu hükümeti, Mili Müdafaa ihtiyaçlarını karşılamak, bütçe açığını azaltmak, vurgunculuğu önlemek ve sosyal adaleti sağlamak amacı ile 11 Kasım 1942'de Varlık Vergisi Kanunu'nu uygulamaya koymuştur.

On yedi maddeden oluşan Varlık Vergisi Kanunu'na göre, vali veya kaymakamların başkanlığında toplanacak, altı kişilik karma Varlık Vergisi Komisyonu mükelleflere vergi tarh etti. Mükellefler listelerin ilanı ile beraber on beş gün içinde vergisini ödeyecekti. Bu süre içinde borcunu ödemeyen mükelleflerin, malları bir yandan Tahsil-i Emval Kanunu'na göre satılırken, diğer yandan ya toplama kamplarına alındılar. Bu mükellefler, önce Erzurum-Aşkale'ye, daha sonra, Eskişehir-Sivrihisar'daki iş merkezine sürgün edildiler. Bunlar, iş merkezinde iki buçuk lira gündelik ile yol ve köprü yapımında çalıştırıldılar.

Varlık Vergisi Komisyonları, Türkiye genelinde 114.368 mükellefe 465 milyon lira vergi tarh etti. Aydın ili Varlık Vergisi Komisyonu, yukarıda belirttiğimiz gibi birinci listeden 950 mükellefe 1.381.619 lira, ikinci listeden 121.181 lira olmak üzere toplam 1.502.800 lira vergi vermekle yükümlü tutuldu. 31 İkinci Kanun 1943 tarihine kadar ancak 1.276.353 lira tahsilat yapılmıştır. Geri kalan 11.764 liranın tahsili için Tahsil-i Emval Kanunu harekete geçirildi.⁶²

Aydın'da Varlık Vergisini vermekle mükellef olanlar içinde, vergi miktarına itiraz edenler olmuştur. Örneğin; Aydın merkezde ilk ödemeyi yapan Tüccar Raif Karadeniz kendisine tarh edilen vergiyi az bulduğunu bildirdi.⁶³ Ancak, Aydın ilinde Varlık vergisini ödemeyen mükellef bulunmaktadır. Bu nedenle, Aydın'dan toplama kampına ve iş merkezlerine sürgün edilen mükellef bulunmamaktadır. Çünkü Aydın'daki vergi mükelleflerin büyük kısmı mallarını yok pahasına satarak bu vergiyi ödemişlerdir.

Aydın ilinde dikkatimizi çeken diğer bir özellik de, Varlık Vergisini ödeyen gayr-i müslim mükellefin bulunmaması ve vergi mükelleflerinin tamamının Müslüman Türklerden oluşmasıdır. 1950-1960 döneminde Türkiye'de Başbakanlık yapan ve 1942-1943 yıllarında C.H.P. Aydın Saylavı olan Adnan Menderes de 3000 lira Varlık Vergisi ödemiştir. Çünkü Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Türkiye'nin genelinde olduğu gibi, mübadele sebebiyle gayrimüslimler Aydın şehriden ayrılmışlardır. Bu da bize, Türkiye'de Varlık Vergisi'nin sadece azınlıklar, gayr-i müslimler ve dönmelerden alındığı gibi, günümüzde yapı-

62 Tan 9 Şubat 1943.

63 Tan, 17 Birinci Kanun 1942.

lan beyan ve propagandaların Aydın ili için doğru olmadığını göstermektedir. İzmir ve İstanbul gibi kozmopolit şehirlerinin aksine Anadolu içlerine gidildiğinde vergiyi ödeyenlerin çoğunlukla Müslüman Türkler olduğu görülmektedir. Afyon ilin de Varlık vergisi ve uygulanması makalemizde de aynı sonuca ulaştık. Belgelere bakıldığında, ayırım yapılmaksızın zengin Müslüman Türk mükelleflerden de vergi alındığını görmekteyiz. Hükümet, Varlık Vergisi'ni 15 Mart 1944'de 4530 sayılı kanun ile kaldırdı. Varlık Vergisi, Türk maliyesinin içinde bulunduğu sıkıntıları gidermek amacıyla çıkarılmıştır. Bu vergi, gerek yasanın yapısı, gerekse uygulamalardaki keyfilikleri nedeniyle Türkiye'ye yönelik ciddi eleştirilerinin yükselmesine neden olmuştur. Ayrıca, Varlık Vergisi, Türkiye'nin siyasi yapısını yakından etkilemiş ve iktidarda olan C.H.P.' yi de yaralamıştır.

KAYNAKLAR

Gazete ve Mecmualar

- Aydın Gazetesi, 13 Kasım 1942, 9 Şubat 1943.
Aydın Tarihi, 108, (1-30 İkinci Teşrin 1942), Ankara 1942.
Cumhuriyet, 17 Birinci Kanun 1942, 23 Birinci Kanun 1942.
İkinci Dünya Savaşı Gazetesi, (Güneş Gazetesinin Eki), Eylül, 1989.
İzmir Ticaret ve Sanayi Odası Mecmuası, Yıl: 17, 1-12,14 İkinci Teşrin 1942.
Maliye Mecmuası, C.7, 26, 1942,s.662.
Millet, Yıl:1, S.1, 1 Birinci Kanun 1942.
T.C. Resmi Gazetesi, 12 İkinci Teşrin 1942.
Tan, 14 İkinci Kanun 1942, 17 Mayıs 1943, 30 Mayıs 1942, 10, 11 Haziran 1942.
Ticaret, 14 İkinci Teşrin 1942.
Ulus, 12 İkinci Teşrin 1942, 21Mart 1943, 17 İkinci Teşrin 1942.
Vatan, 13 İkinci Teşrin 1942,17 Birinci Teşrin 1942, 25Mart 1942, 26 Mayıs 1942, 9 Birinci Teşrin 1942, 17 Birinci Kanun 1942, 17 Birinci Kanun 1943, 29 Mayıs 1942.

Kitap ve Makaleler:

- AKAR, Rıdvan, " Varlık Vergisi", Ekonomik Panorama, Yıl: 1, Sayı: 1, 24 Nisan 1988.
ARMAOĞLU, Fahir, 20.Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1980), 3.Basım, Ankara 1986.
AYDEMİR, Şevket Süreyya, İkinci Adam (1938-1950), C.2, 4.Basım, İstanbul 1979.
BARUTÇU, Faik Ahmet, Siyasi Anılar (1939-1945), İstanbul 1977.
BAYDAR, Ertuğrul, İkinci Dünya Savaşı İçindeTürk Bütçeleri, Ankara 1978.
BEKMAN, Münir Müeyyed- TÜLBENTÇİ, Feridun Fazıl, İkinci Cihan Harbi Kronolojisi (1941-1942), C.2, Ankara 1944.
CAVİD, Selim, "Yeni İktisadi Tedbirler", İktisadi Yürüyüş, C.6-71, 18 İkinci Teşrin 1942, s.1-10.

Gazi

Akademik
Bakış

293

Cilt 9 Sayı 17
Kış 2015

- Celal Bayar'ın Söylev ve Demeçleri (1946-1950), Haz: Özel Şahingiray, Ankara 1956.
- DEMİRAL, Cafer, Türkiye'nin 42 Hükümeti(25.4.1920-15.4.1973), Ankara 1973.
- DİLİPAK, Abdurrahman, İnönü Dönemi, İstanbul 1989.
- ERGİNAY, Akif, Vergi Hukuku, 12.Basım, Ankara 1986.
- ERKMEN, Mahir, " Afyon'da On Senelik Matbuat Hayatı", Taşpınar, 12 Birinci Teşrin 193, s.29.
- GÜÇLÜ, Muhammed, Varlık Vergisi Kanununun Çıkarılması, Uygulanması, Kaldırılması ve Sonuçları (11.11.1942- 15.3.1944), E.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir 1990.
- KARAKUŞ, Emin, İşte Ankara, İstanbul, 1977.
- KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri, Politikada 45 Yıl, İstanbul 1984.
- KARPAT, Kemal, Türk Demokrasi Tarihi, İstanbul 1967.
- KOÇAK, Cemil, Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1943), Ankara 1946.
- KOÇ, Vehbi, Hayat Hikâyem, 2.Basım, İstanbul 1984.
- ÖKTE, Faik, Varlık Vergisi Faciası, İstanbul 1951.
- SERTEL, Sabiha, Roman Gibi, İstanbul 1987.
- TBMM.Z.C., C.28, D:6, İç:4 (11.11.1942*
- T.C.1942 Senesi Hazine Hesabı Umumisi, (basım yeri yok) 1944.
- T.C.1944 Yılı Hazine Genel Hesabı , (Basım yeri yok) 1946.
- Tahsil-i Emval Kanunu Talimatnamesi, İstanbul 1934.
- YALMAN, Ahmet, Emin, Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim (1922-1944), C.III, İstanbul 1970.
- YETKİN, Çetin, Türkiye'de Tek Parti Yönetimi (1930-1945), (basım yeri yok) 1983.

Gazi

Akademik
Bakış

294

Cilt 9 Sayı 17
Kış 2015